

1) R. Maimonidis trad. duo } de doctrina legis s. Educatione Puerorū
2) de natura Poenitentiae apud Hebraeos.

2) trad. Talmudici 773 7724 s. de Idololatia caput Iuum.

3) trad. Talm. de contractibus Matrimonialibus Iudeorum.

4) Herm. non In Gardt enigmata Iudeorum religiosissima 50.

5) D. Jo. Bened. Carpov. de Chuppa Hebraeorum.

6) M. Christian Münden de 17 demonstratio.

7) M. Christian Stock de Poenis Hebraeorum. IV dissertation.
die 4ta Dissertation ip̄ defect.

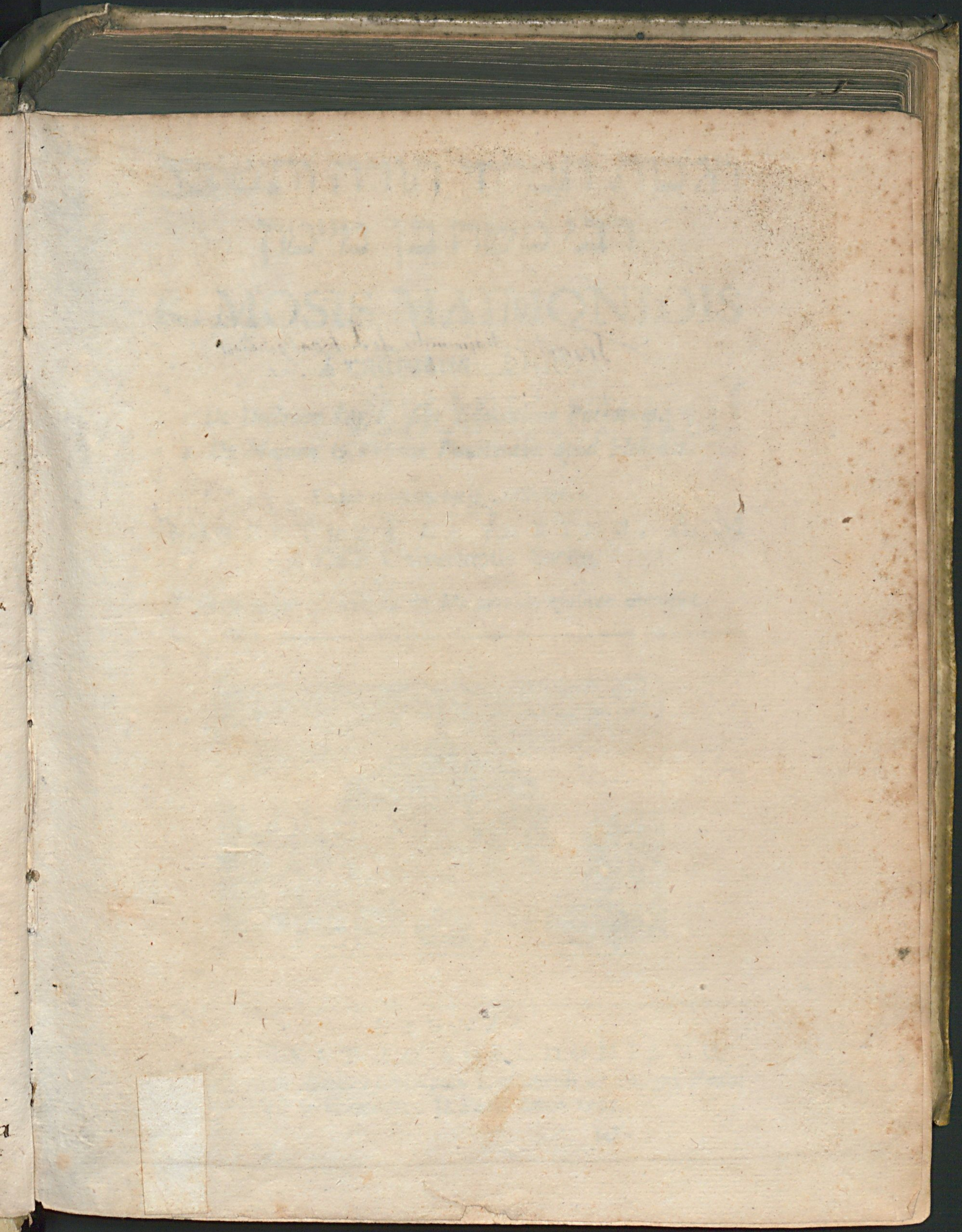
8) h. Sebast. Edzardi disert. ex Philologia Hebraica et Iudeorum
Magistris

10 E. Th
47
NC

Nga. 23^a

Tractatus Maximilianus de doctrina legum et iuris
Francofurti Alarant. A. 1548. in 8.

72
10

Handwritten marginal notes on the right side of the page.

EX
PHILOLOGIA
HEBRAICA
&
JUDAEORUM
MAGISTRIS

Disputabunt

PRAESES

M. SEBASTIANUS EDZARDUS,

&

RESPONDENS

DANIEL KLESELIUS, Fraustadiensis

Ad d. 9. Octobris A. MDCXCV.

VITEMBERGAE,

Ex Officina CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

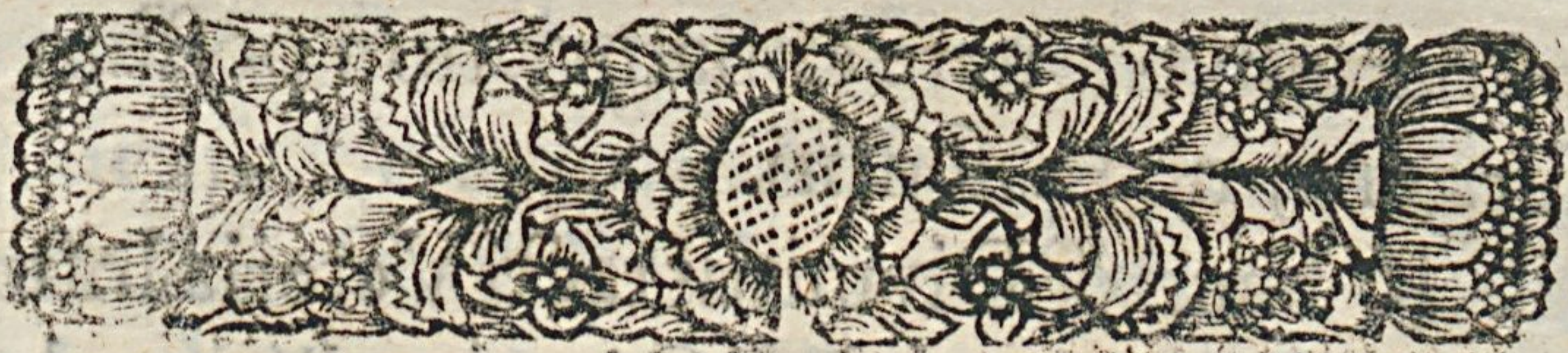

EX
PHILLOGIA
HEBRAICA
&
IUDAEORUM
MAGISTRIS
DIPLOMATIS
PRAEFES
M. SEBASTIANUS EDZARDUS
&
RESPONDENS
DANIEL KIESSELUS, Braunschweigensis
Ab d. 4. Octobris A. MDCCXCV.

In Officina Christiani Schröterii, Amd. Typ.
VITAMBERGAE

I. N. D. J.

I.

Alter historiae Moses est, qui gentem Israeliticam legibus & institutis temperavit, & historiam sacram ab ipsis conditi mundi incunabulis repetitam primis quinque Divinioris Scripturae libris exposuit, & ad omnem posteritatem transmissit. Quod cum non Moses solum, sed & Christus luculentissimis testimoniis confirment, totaque veneranda antiquitas pie & firmiter crediderit, Auctori *Judicii de Simonii Historia Veteris Instrumenti Critica*, qui Sacerdoti ad Cuthaeorum animos cultui DEI Israelis assuefaciendos ex Assyria Samariam misso, aut ipsi Simonio, qui scribis ad id auctoritate publica constitutis operis augustissi-

A 2

mi

mi partem tribuere conatur, non possum as-
surgere, nec assentiri.

II. Sacri & Divinitus tacti Veteris Instru-
menti Scriptores de DEO in plurali (ut techni-
ci vocant) loquendi morem non a Cananaeis
traxerunt, nec in re maxima barbaram & veri-
cultus ignaram gentem imitati sunt, ut per-
peram docet Clericus, celebris inter Armi-
nianos Scriptor, qui in Genesin commenta-
tus est, & in reliquis V. T. libris enarrandis
adhuc elaborat, Dissertat. III. *quam Genesin
praemisit.*

III. Literarum, quibus Codex Hebraeus
descriptus extat, inter Hebraeos antiquissi-
mus usus fuit, nec eas demum sub captivita-
tis Babylonicae tempora acceperunt, quod
res ipsa loquitur, & Judaei magno consensu
docent, ut qui contra censent, dissentendi
causas non habere sed quaerere omnino
videantur.

IV. Sic & Isaacus Vossius audacius pro-
nunciavit, quam verius, Hebraeum Codi-
cem punctis vocalibus instructum primo o-
mnium

mnium ex Bombergii officina prodiisse, cum Brixienfis Codex manifeste repugnet, qui anno XCIV. seculi XV. lucem aspexit, & exat hodie, ac in eruditorum manibus versatur.

V. Saepe mirari soleo, quid Abarbaneli alioquin haud indocto & ingenii praestantis Viro in mentem venerit, ut Jeremiam Hebraei sermonis naturam minus accurate tenuisse, & in praeceptionibus Grammaticis non ita ut parerat, versatum, stilumque ad Grammaticae leges non satis exegisse putaret, sententiamque suam in publicum proferre non vereretur.

Ita vero verba Abarbanelis habent praef. in Jeremiam p. 96. c. 2. m.

ואמנם בשלמות והחקוי השני שהוא בצחות המליצה ושפת יתר אחשוב אני שלא היה ירמיהו שלם מאד בסדור הדבריו ויפוי המליצה כמו ישעיהו הנביא וגם נביאים אחרים ומפני זה תמצא בדבריו ירמיהו פסוקים רבים שלפי רעת המפרשים כולם יחסרו להם מלה או מלות עם היות שאני אשתדל לישב כאשר הם ותמצא בדבריו פעמים רבות מאד מאד מלת על תשמש במקום אל והזכר בלשון נקבה והנקבה בלשון

זכר

A 3

זכר והרבים בלשון יחוד והיחוד בלשון רבים ועבר
במקום עתיד ועתיד במקום עבר ודבור אחר בעצמו
פעם לנכח ופעם לנסתר ותמצא בדבריו גם כן
המוקדם מאוחר והמאוחר קודם

ואני אחשוב שהיתה הסבה בזה היות
Et paulo post: ירמיהו נער בשנים כשהתחיל
בנבואה ולכן לא היה
עדין שלם בורכי הלשון ובסדריו ובנופי המליצה

אמנם ירמיהו היה מן הכתנים אשר בענתות
Porro: ובקטנותו קודם שירגיל הדבור וידע מוצאו ומובאו
באתרו הנבואה והוכרח לדבר מה שצוהו ה' בלשון
ורגיל בו: ואמנם בחקיו והשלמות הג' שהוא ביושר
הכתב ודקדוקו אחשוב גם כן שירמיה לא נשלם כן
מחסבה אשר זכרתי ר"ל להיותו נער כשהתחיל לנבא
ולזה לא לימד ברקדוק הלשון ובסדר הכתיבה כראוי

VI. Sed quemadmodum Divino Vati
laesae Grammaticae dicam non dubitavit
impingere, ita nec in edifferendo bello Gog
Magogico temeritatem cohibuit, sibi que
temperavit, quo minus figillatim multa ex-
poneret, quibus generatim defungi poterat,
atque ita prorsus orationem institueret, quasi
res jam gestas, non eventuras demum com-
ple-

plecteretur. Quo & illud refero, quod initium hujus belli a Christianis petat, (a) quos Palaestinae recuperandae gratia Aegyptiis ejus dominis arma illaturos, totaque Agypto vastata Palaestinam in potestatem redacturos existimat. (b) Tum vero narratiunculae de Roma A. ab orbe condito 5292. (Aerae Christianae 1532.) funditus evertenda nimium tribuit, eamque vocabulo בצורה ad leges numerorum expenso illustravit, adductus in spem, fore, ut comprobaret eventus, fidemque conciliaret. Atqui Palaestina non Aegyptiis amplius sed Turcis paret, qui Aegyptiorum imperium paucis post obitum Abarbanelis annis converterunt; Roma vero nondum prostrata jacet ac diruta, sed adhuc hodie superest, & Pontificibus, ut olim, paret, ac florentissimae civitatis nomen vindicat sibi & tuetur.

(a) in Obadjam f. 254. d. f. & 255. a. in. אלא שאמתת הענין הוא מה שכבר הודעתו פעמים שאומת ארם שהם כללות הנוצרים שהתחלתם ויסודם ברומי ותעוררו לעלות לכבוש את ירושלם מפני ששם כל קדושת דתם ררקו

וקבר ושיו אלהיהם וכמו שכבר פעמים אחרות התעוררו
לכבשה לזאת הסבה עצמה ובעבור שהיום כל ארץ
וישראל היא תחת מלכות מצרים לכן ילחמו הנוצרים
ראשונים במצרים ויכו את כל המונה מכה עצומה
ויכבשו את ארץ ישראל גם כן

(b) in Esaiam fol. 53. b. in.

ומי יודע אם כיוונו הנביאים עליוהם השלום לקרוא
לרומי בצרה מפני שהמלה הזאת עולה בגימטריא
בית צד"ו ור"ש שנת רצ"ב ה"א הוא במקום ה' אלפים
לרמו שלשנת חמשת אלפים רצ"ב לברואת העולם
ישלם חרבן רומי כי כבר הודעתוך במעיני הישועה
ובישועור משיחו מה שיזכרו ז"ל מהמגלה שנמצאת
בגזי רומי והיה כתוב בה שיהיה חרבנה בשנת ה' אלפים
ורצ"א לברואת העולם ולהיות זה מקובל אצלם קראו
אותה בצרה שעולה אותו מנין

VII. Quae dum confidero acuratusque me-
cum perpendo, facile adducor ut credam, nō
male ad Abarbanelem in hoc negotio ac-
commodari, quod ipse alibi de Judaeis inge-
nue fatetur, (a) non eos intelligere quid sibi va-
ticia Prophetarum velint. Ceterum non fo-
ret

ret de nihilo, nec a mente Judaeorum,
prorsus alienum, si quis occurreret, immi-
nensque Romae excidium, rerumque Ju-
daicarum instaurationem ob graviora gen-
tishujus peccata differri objiceret. Id enim
solenne Judaeis est, qui cum clarissimis
Scripturae dictis urgentur, ad hanc exce-
ptionem velut ad sacram anchoram confu-
giunt, (b) diu quidem effluxisse tempus,
quo se conspicuum praebere Messias debu-
isset, sed obstare peccata, quo minus promissio-
nes divinae eventum sortiantur, & Mes-
ias (c) jam dudum natus in publicum pro-
deat, perditasque Judaeorum res instauret.
(d) Imo vel solum temere jurandi prurium
ad producendam captivitatem sufficere, acu-
tissimus Judaeorum Magister docet,

(a) *Abarbanel in Esaiam fol. 61. a. m.* ואין אנו מבינים
דבר הנביא וענינהו

(b) *Sanhedrin c. חלק f. 97. b. f.* אמר רב כלו כל

הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים
ושמואל אמר דין לאכל שיעמוד כאכלו כתנאי רבי

אליעזר

B

אליעזר אומר אֱלֹהִים וְיִשְׂרָאֵל עוֹשֵׂי תְּשׁוּבָה נִגְאָלִין וְאֱלֹהִים

לֹא אֵין נִגְאָלִין

תנא רבי אליהו ששת אלפים שנה היו *Ib fol. 97. a. f.*

עלמא שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ומות

המשיח ובעוונותינו שרבו וצאו פתם מה שיצאו

בעבור שאמרו קדמונינו ז"ל כי *(c) AbenEsra in Es. c. 52.*

ביום שחרב בית המקדש נולד משיח והוא אסור בזיקים

Conf. Talm. Jerusch. fol. 5. col. 1. lin. 16 17. 18. ab init.

AbenEsra in Cant. Cant. c. 75.

ואשר הרגיל עצמו *(d) AbenEsra ad v. 7. cap. XX. Exodi*

להשבע לשוא ישבע ביום אחד שבועות אין מספר וכל כך

הוא רגיל בעבירה הזאת שלא ידע שנשבע ואֱלֹהִים אתה

תוכיחנו למה נשבעת עתה אז ישבע שלא נשבע מרוב

הגלותו כה כי לפני כל דבור שידברו יקדמו השבועה

והוא להֱלֹם לשון צחות ואילו לא היה בישראל ורק זאת

העבירה לברה תספיק להאריך הגלות ולהוסיף מכה

על מכותינו

VIII. Illa vero de pietate Judaeorum.

condi-

conditio cum nusquam in Scripturis repe-
riatur, tantum abest, ut promissa Dei de
Messia (a) certo & a Prophetis definito tem-
pore mittendo (b) ob peccata Judaeorum in-
irritum ceciderint, ut potius (c) omnis Ju-
daeorum pietas nihil ad finem captivitati
imponendum conferat, (d) Messiasque se-
culo pietatis & virtutum maxime sterili ven-
turus gravissimis quibusdam Judaeorum
doctoribus dicatur. Qui sibi aliud persua-
dent, habent sane quod in vaticinio (e) Ma-
lachiae recte interpretando agant, quo sce-
lerati a Messia gravissime redarguendi & in-
crepandi perhibentur,

(a) *Dan. 9. 24.* נחתיך

(b) *Sanbedrin חלק fol. 98. a. f.* אמר רבי אלכסנדר
רבי יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה וכתוב אחישנה
זכו אחישנה לא זכו בעתה אמר רבי אלכסנדר רבי
יהושע בן לוי רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אנש
אתי וכתוב עני רוכב על חמור זכו עם ענני שמיא לא זכו
עני רוכב על חמור

B 2

Quod

Quod ipsum זכו אמישנה לא זכו בעתה *passim à Judeis*
repetitur, & inter alios a Farchio & Kimchio in Esaiæ cap.
60. v. ult.

(c) *Sanh. חלק fol. 97. b. f.* אמר לו רבי יהושע והלוא
בבר נאמר חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו חנם
נמכרתם בעבודה זרה ולא בכסף תגאלו לא בתשובה
ומעשים טובים

Abarbanel in Esaiam fol. 61. a. f. וכל המצות והמעשים
הטובים שהם עושים בגלות לא יועילו להם להביא
גאולתם

(d) *Sanh. חלק fol. 97. a. lin. 1.* דור שכן דוד בא בו
תלמי' חכמ' מתמע' והשאר עיניה' כלות

ותורה משתכחת מלומדיה. *lin. 8.*

דור שכן דוד בא בו הוועד יהיה לזונור. *lin. 15.*
וחגליל יחרב והגבלן יאשם ואנשי גבור יסוכבו מעור
לעור ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרח וייראי חטא
ימאסו לפני הרור לפני כלב והאמת נעדרת

תניא רבי נהוראי אומר דור שכן דוד בא *lin. 32.*
בו נערום ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני נערום

תבו

ובת קמה באמה וכלה בהמותה ופני הדור כפלי כלב ואין

חבן מתבויש מאביו

Quo faciunt alia non pauca quae sequuntur, & im-
primis quod dicitur f. 98. a. l. 32. אין בן דוד בא אלא

ברור שכולו זכאו או כולו חייב

Ubi conferri merentur verba Kimchii ad Esa. 59. 16.

ובאמרו זירא כי אין איש רוצה לומר על כלל ישראל שלא ושוכן

בתשובה שלמה ולא יפגעו לאל כלב נכון עד שיראו סימני

הגאולה

(e) *Mal. c. 3. v. 2. 3. 4. 5.*

IX. Verum ad Abarbanelem redeo qui
in penultimo commate ultimi capituli Esaiiae ex-
ercet ingenium, mirisque modis eo sensum
detorquet, ut (a) vel ad pios Israelitas tantum
pertineat, veletiam gentibus ad religionem
Judaicam traductis non singulis hebdomadi-
bus aut Sabbatis, sed bis tantum in annos sin-
gulos Hierosolyma eundum sit. Recte
quidem & prudenter animadvertit, extremo-
tissimis locis ultimisque terrae finibus he-
bdomade unica iri Hierosolyma, & peragi

B 3

cul-

cultum, & rediri domum, reique familiari
operam dari non posse: sed ego me non
caperenecintelligere libens profiteor, quo-
modo innumerabili omnium gentium mul-
titudini unius urbis spatium sit suffectu-
rum.

(a) *in Esaiam fol. 95. c. f.* כל בשר על כל
האומות כי אם על צדוקי ישראל שישבו על הארץ

(b) *Ib. d. in.* ואלו נפרש יבוא כל בשר על כל הקמים
בתחיה הן משראל הן משאר האומות אין ראוי לפרש מדי
חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו שבכל חדש ושבת יבאו כל
בני עולם לירושלם כי זה בלתי אפשר אבל ענין הכתוב
שבשני זמנים מהשנה יבאו כל בשר לירושלם להשתחוות
למלך ה' צבאות האחד הוא בחדש הז' ועל זה אמר מדי
חדש בחדשו שהוא החדש שבו נברא העולם ונתחדש ואמר
מדי חדש בחדשו להגיד שכל אותו חדש השביעי יהיה זמן
הרגל שלהם וכאלו אמר בכל שנה באותו חדש בכל ימי
אותו החדש הרשום והעת השני הוא מפסח ועד עצרת
שנאמר בו וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' שבע שבתות
תמימות! והינה ועל זה הרגל נאמר ומדי שבת בשבתו
ר"ל

רל כאותו זמן שנמנה בשש שבועות ושבתות ואמר
ומרו שבת בשבתו להגיד שבכל אותם שבע שבתות יהיה
הרגל שלהם

X. Forte tamen non deesset responsio,
& difficultas aliqua ex parte tolleretur, voca-
tis in subsidium, quae de ingenti urbis
iterum extruendae spatio magnifice sibi
pollicentur Judaei, (a) fore ut portae Hiero-
solymorum Damascum usque porrigan-
tur, (b) imo urbs ipsa totum terrarum orbem
complectatur, & Oceanum habeat pro fossa.
Verum si commoda interpretatione mollian-
tur, non huc facient. nec Abarbanelem ju-
vabunt; quamvis a Christianis in rem suam
optime converti queant. Sin ad literam ac-
cipiantur, nullis itinerum incommodis aut
nova structura opus erit, cum & hic Vitem-
bergae non extra orbem adeoque etiam Hie-
rosolymis degamus.

(a) *Sic Kimchius ex Veterum Doctorum sententia ad*
Zach. 9. 1. ושערי ירושלים עתידים להיות מגיעין עד דמשק

(b) *Jarch*

ומדרש אגדה יקבי המלך (b) *Farchi ad Zach. 14.10.*
ים אוקינוס שתגיע ירושלים עד סוף כל העולם יקבים
שחצבם מלך מלכי המלכים

XI. Cum igitur Judaei ita se implicent,
colligere licet, ac pronunciare expeditum,
est, eos quam optime rationes subducere, qui
sapiunt altius, nec (a) terrenum aliquod & ad
aliorum Regum morem compositum Mes-
siae regnum somniant, (b) ipsam vero Ju-
daeorum gentem nunquam Hierosolymita-
nae urbis aut Palaestinae imperium recupe-
raturam statuunt, & persuasissimum habent.

[a] *Nez. Isr. c. 38.* כלו ענין המשיח הוא אלהי לא נשמי
נברל מן העולם הזה לגמרו

[b] *Talm. יבמות f. 82. col. 2. in.* ירושה ראשנה
ושניה ושלישית אין להם

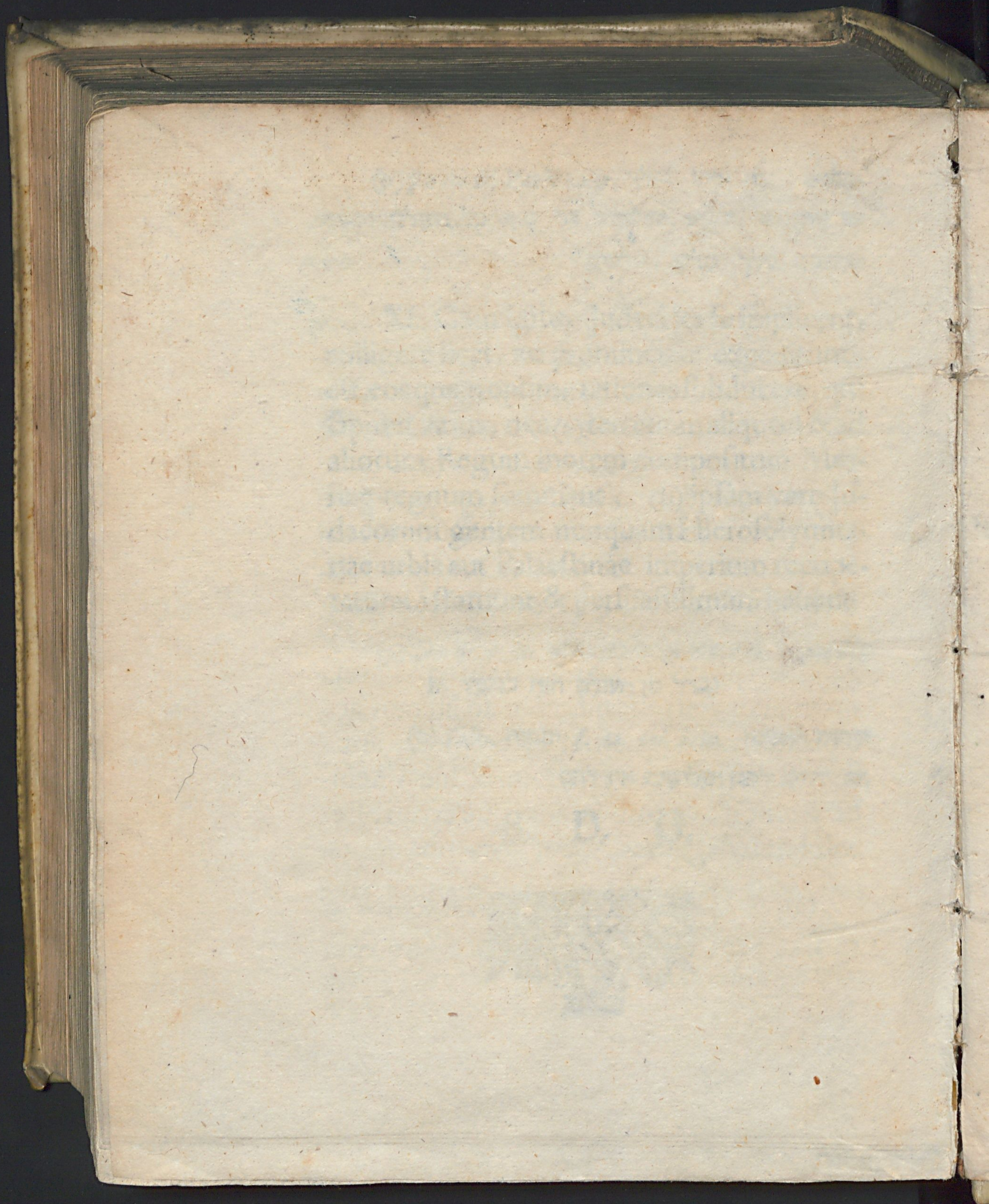
S. D. G.

Be 3112.

8

ULB Halle

3

003 772 187

f

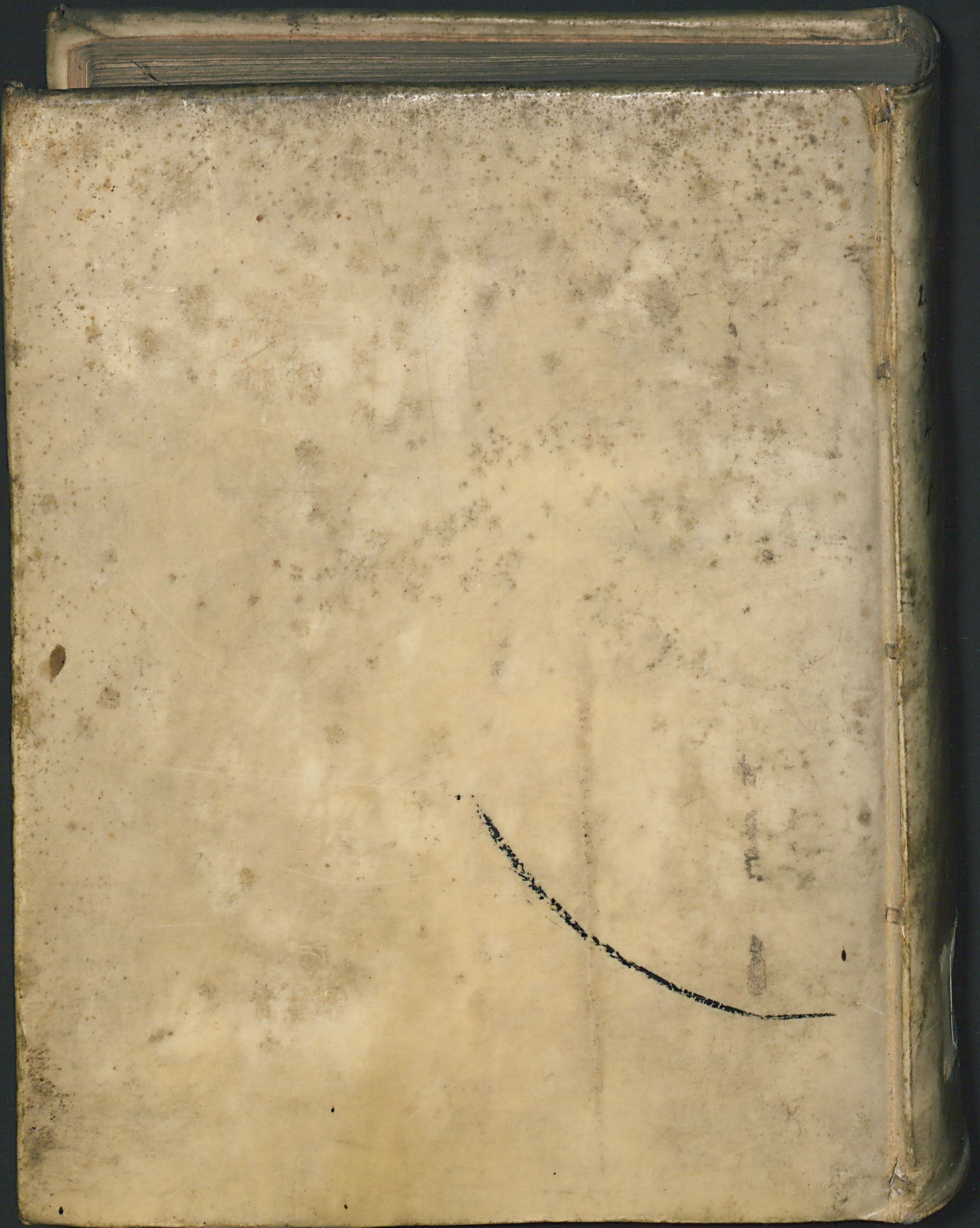
St.

W.D.

Rebo ✓

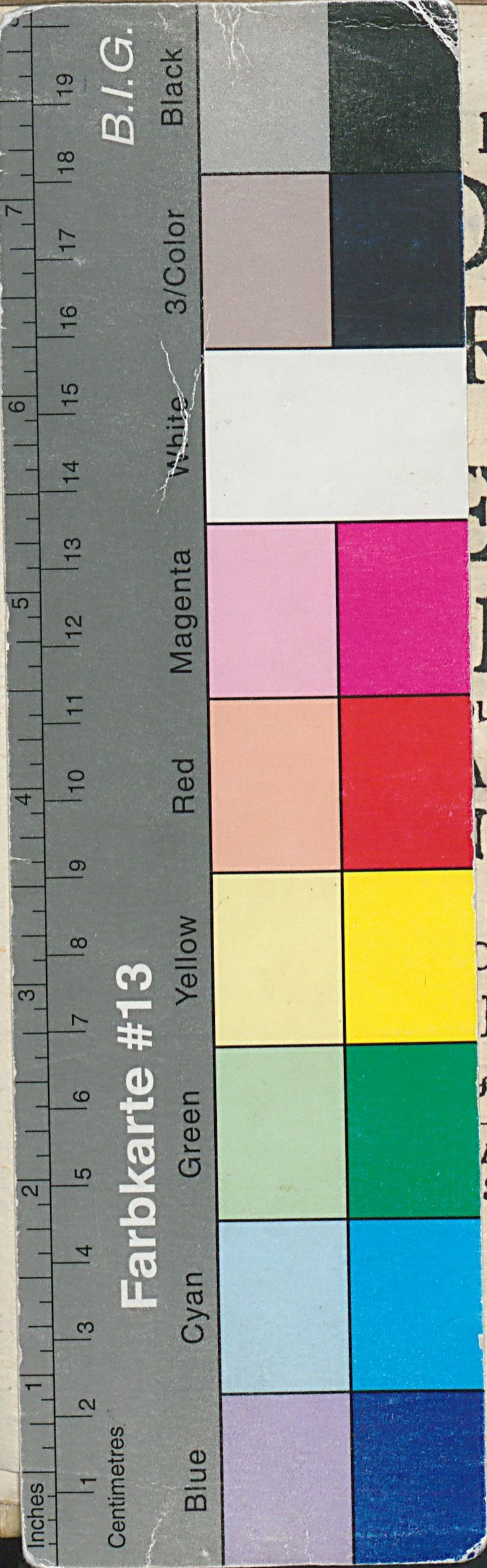

22
10

EX
 DOLOGIA
 RAICA
 &
 EORUM
 ISTRIS

utabunt
 ESES
 IUS EDZARDUS,
 &
 NDENS
 LIUS, Fraustadiensis
 A. MDCXCV.

BERGAE,
 SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

Handwritten notes on the right margin, including a vertical line of text and some illegible markings.

